

Fikret Şenses
Orta Doğu Teknik Üniversitesi
fsenses@metu.edu.tr

KHK

Akademisyenlerden KHK Öyküleri

Kuvvet Lordođlu
(yayına hazırlayan),
Akademisyenlerden KHK
Öyküleri, Yordam Kitap'ın
katkılarıyla NotaBene
Yayınları, 2. Baskı, İstanbul,
s. 254.

Güneydođu illerimizde haftalar boyu süren çatışmalı dönem ortamında 11 Ocak 2016 tarihinde Barış için Akademisyenler'in "Bu Suça Ortak Olmayacağız" başlıklı bildirisini kamuoyuna açıkladı. Bu bildiriye imzaladıkları için 15 Temmuz 2016 darbe girişimi sonrasında Kanun Hükmünde Kararname (KHK) ile kamu görevinden ihraç edilen, işten çıkarılan, işten atılma tehdidi altında istifa eden ve emekli olanların toplam sayısı 16 Haziran 2018 tarihi itibarıyla, 424'ü devlet, 74'ü ise vakıf üniversitelerinden olmak üzere 498'e ulaştı.

Bu sayının çok önemli bir bölümünü (386), 378'i devletten, 8'i ise vakıf üniversitelerinden olmak üzere KHK ile kamu görevinden ihraç edilenler oluşturdu. Vakıf üniversitelerinden çıkarılanların toplam içindeki görece küçük payı bu üniversitelerde çalışan bazı imzacıların sözleşmeleri sona erdirilerek ya 91 profesör yer aldı da yenilenmeyerek işten çıkarılmış olmalarıyla birlikte değerlendirilmelidir. Toplam sayı (498) içinde çoğu doktora öğrencisi olmak üzere meslek yaşamlarının en başında 157 araştırma görevlisi, 119 yardımcı doçent, 64 doçent ve 91 profesör yer aldı.¹ Çok büyük bir bölümü İstanbul'daki üniversitelerde görev yapmış olan imzacılara yönelik olarak "terör örgütü propagandası yapmak" suçlamasıyla ağır ceza mahkemelerinde davalar açıldı.²

Barış Bildirisi'ni düşüncel ifade özgürlüğü ve "ülkede yaşanalar karşısında fikrini söylemek" kapsamında değerlendiren çağdaş üniversite yöneticileri ve hukukun üstünlüğü doğrultusunda ve "vicdanıyla hareket eden" az sayıdaki soruşturmacı yanında aksi yönde hareket eden yetkililer kitapta da dikkat çekiyor.

İlk imzacıların (1.128 akademisyen) ve “Bu metni biz de imzalıyoruz, ortada bir suç varsa biz de ortak oluyoruz.” diyerek bildiri yayımlayan ikinci grup imzacıların çok yüksek bir sayıya ulaşmış olması ve ardından birçok doğrudan ve dolaylı destek mesajlarının açıklanmış olması bu metni diğer imza metinlerinden önemli ölçüde ayırıyor. Bu ve aynı dönemde farklı gerekçelerle işinden atılanların çok yüksek bir sayıya ulaşmış olması 1947-48’lerde, 1960’larda ve 1980’lerde üniversite topluluğuna işten çıkarılmalarla yaşatılan acı yıkımların çok daha büyük bir ölçekte tekrarı niteliği taşıyor.

Bu kitap, farklı üniversitelerde görev yapmakta iken barış bildirisini imzaladıkları için işinden olan akademisyenler arasından 14 akademisyenin öyküsünü ve aynı mağduriyeti yaşamış olan Prof. İbrahim Kabaoğlu’nun Barış İmzacıları Davası kapsamında yaptığı 44 sayfalık savunmanın bir özetini içeriyor.

Bu kitaptaki bazı örneklerde görüldüğü gibi, bir bildiriyi imzalayan kişinin önüne gelen bir metnin içeriğine tümüyle katılması söz konusu olmuyor. Bazen alelacele göz gezdirildiği, sadece bildirinin özüne (burada toplumsal barış, demokrasi, hukuk ve insan hakları özlemi) odaklanıldığı görülüyor. Bir öykü sahibinin haklı olarak vurguladığı gibi, “Ben de başka türlü ifade etmesini bilirdim belki ama (zaten imzacıların) her biri kendi başına olsa başka türlü yazardı”. Etkisi bizzat imzalayanlar tarafından kuşkuyla karşılanırsa da, imza metinleri “hiçbir şey yapmamaktansa çaresizlik duygularını yansıtmamın”, “vicdanı tatmin etmenin” kolay bir yolu, en pasif eylem biçimi olarak görülüyor. Özellikle tıp kökenli akademisyenler, mesleki eğitimlerinin doğal bir gereği olarak savaşı “en önemli sağlık sorunu olarak, ölen ve yaralananlar yanında evlerinden olanları, aç susuz kalanları, ruh sağlığı bozulanları” kendi sorumluluklarında görebiliyorlar.

Barış Bildirisi’ni düşünce/ifade özgürlüğü ve “ülkede yaşananlar karşısında fikrini söylemek” kapsamında değerlendiren çağdaş üniversite yöneticileri ve hukukun üstünlüğü doğrultusunda ve “vicdanıyla hareket eden” az sayıdaki soruşturmacı yanında aksi yönde hareket eden yetkililer kitapta da dikkat çekiyor. Hükümete hoş görünme çabası içindeki kimi işgüzar ve partizan üniversite yöneticilerinin, bildiriye bahane edip sol dünya görüşündekiler ve çeşitli sendika ve sivil toplum örgüt etkinlikleri içinde olanlar başta olmak üzere aykırı düşüncelere sahip akademisyenlerden kurtulmak istedikleri çok net bir biçimde ortaya çıkıyor.

Bir bölümü açıkça iktidar partisi taraftarı olan bu yöneticilerin, devletin zirvesinden yapılan ve imzacıları “vatan haini, karanlık aydın, müstemele aydınları” ilan eden konuşmayı ve bildirinin yayımlanmasından aylar sonra, 15 Temmuz 2016 sonrasında oluşan Olağanüstü Hal ve KHK ortamını referans noktası aldıkları anlaşılıyor. Bu süreçte onları, soruşturmacı olarak atanan ve

meslektaşlarını karalamaktan çekinmeyen kimi akademisyenler de destekliyor. Bildirideki kimi cümleleri büyük ve haksız bir zorlamayla “terör örgütü propagandası yapma” suçu kapsamına sokan kimi savcıların da aynı ortamdan etkilendikleri görülüyor.

Kitaptaki öykülerden anlaşılan o ki, meslek odası üyeliği, Gezi hareketine sempati duymuş olmak bu yöneticilerin sizi “muzır” ve “bozguncu” sınıfına sokmalarına yetebiliyor. Çeşitli nedenlerle “muhalif” sayılan akademisyenler “hiçbir delil ve adli-idari bir soruşturma sürecine dayanmaksızın”, bazı durumlarda ise kurulan göstermelik soruşturma komisyonlar aracılığıyla mesleklerinden ihraç edilebiliyorlar. Sayıları 1.128 gibi çok yüksek bir rakama ulaşan ilk imzacılardan işlerinden olanların Marmara, Ankara, Kocaeli ve Mersin gibi az sayıda üniversite üzerinde yoğunlaşması dikkatleri bu üniversiteler ve onların yöneticileri üzerine çekiyor: Bu sürecin bir başka garabetine işaret ediyor.

Kitaptaki öykülerde anlatılanlar arasında vicdanları sızlatan çok sayıda olay var. Bunlar içinde ihraç edilen akademisyenlerden Mehmet Fatih Traş’ın intiharı, kitaptaki öykü sahiplerinden birinin “1980 yılında o zamanki adıyla Apocular adlı grupla yapılan silahlı çatışmada şehit olan bir

yüzbaşının oğlu” olması ön plana çıkıyor. Bunun gibi, özel yaşamdaki dalgalanmalarla baş etmeye çalışılırken tutkuyla bağlanan bir meslektenden çıkarılmak, yurt dışına çıkış yasağı nedeniyle eşlerin birbirini görememesi, laboratuvarına ve hatta üniversitesine girmenin artık yasak olması, “yoğun bir çaba ve emek ile yürütülen” bir ortak projeden ve yapılacak yayından adının çıkarılmasının yarattığı yıkım, yarım kalan tez danışmanlıkları, gözaltılar, üzüntüye gark olan aileler ve yakın dostlar... Özellikle emeklilik hakkı elde edemeden işinden olanların, sendikal desteğe karşın, süregelen geçim sıkıntıları, uzaklaşma çabasında olan, yüz çeviren meslektaşlar, yakın bölüm arkadaşları tarafından imzalanan ihraç kararları... Dahası, çeşitli kesimler tarafından hakaret, aşağılama, lekeleme girişimleri, hedef gösterilme, ölüm tehditleri, ailevi sorunlar, “olmayan bir ‘suçla’ tüm emeğin silinmesi”, uykusuz geçen geceler ve çeşitli psikolojik sorunlar...

İmzacılara yönelik kararları da içeren KHK’ların 1 Eylül 2016 Dünya Barış Günü’nden başlayarak parti parti yayımlanması imzacı akademisyenler arasında haklı bir “acaba bana sıra ne zaman gelecek” tedirginliğine yol açıyor. Bu meslektaşlarımıza uygulanan yurt dışına çıkma yasağı, onları yurt dışı üniversitelerden gelen sürekli istihdam olanaklarından ve konferans-seminer davetlerine

katılmaktan mahrum bırakıyor: Bilimsel çalışmalarını sürdürmeleri karşısında yeni bir engel oluşturuyor. Onları ülke içine hapsediyor; ülkelerini onlar için bir açık cezaevine dönüştürüyor. Yıllarca birlikte, aynı ortamda görev yapan meslektaşlarının beklenmedik bir biçimde görevlerine son verilmesi, “imzacı” olmayan birçok duyarlı akademisyen üzerinde de büyük bir moral çöküntüsü yaratıyor; üniversitelerdeki huzur ve güven ortamını olumsuz etkiliyor.

Bildiri nedeniyle yaşanan ihraç sürecinin bireysel düzlemdeki yıkımına çok büyük toplumsal olumsuzluklar eşlik etti. Yükseköğretim kuruluşlarının “yetişmiş insan gücü fakiri” olduğu bir ülkede akademik yetkinlikleri, kişisel başarıları ve kurumsal/toplumsal katkıları ortalamanın oldukça üzerindeki çok sayıda bilim insanının akademik yaşam dışına itilmesi hiç kuşku yok ki önemli bir toplumsal kayba yol açtı. Bir başka toplumsal etki, toplumun can damarlarından biri konumundaki üniversiteler genelinde “korku ve atalet ortamının” giderek kök salmasıdır. İnsan hakları ve hukuk ihlallerinin giderek derinleştiği bir ülkede bu konularla doğrudan ilgili akademik çevrelerin derin bir sessizliğe bürünmüş olmaları, bu durumun en açık bir göstergesidir. Öte yandan, kitaptaki öykülerden, bu meslektaşlarımızın önemli bir bölümünün, büyük maddi olanaksızlıklara karşın öğrencileriyle ilişkilerini, bilimsel çabalarını ve aralarındaki dayanışma, etkileşim ve işbirliğini, kimi sivil toplum örgütlerinden aldıkları desteğin de katkısıyla, çeşitli örgütlenmeler ve etkinlikler çerçevesinde kararlılıkla sürdürdükleri anlaşılmalıdır.

Barış bildirisi, “siyasal düşünce ve ifade özgürlüğünün toplu kullanımı” olmasının ötesine geçmemekte, herhangi bir nefret söylemi ve şiddet çağrısı içermemektedir. Bu bildiri sonucunda yaşananlar ve açılan davalar, Prof. Kabaoğlu’nun savunmasında da belirtildiği gibi, başta bildiri tarihiyle davaların açılış tarihi arasındaki sürenin (23 ay 10 gün) uzun olması gibi birçok hukuki sorunu beraberinde taşıyor.

Başka bir vesileyle de belirttiğim üzere³ bu bildiri, sık sık referans noktası olarak aldığımız uygar ülkelerde, hele hele üniversite ortamında herhangi bir soruşturmaya dahi konu olamaz. Kitaptaki öykülerin nesnel bir gözle okunması, bu bildiri yoluyla barış çağrısı yaparak ifade özgürlüklerini kullanmaktan başka bir eylemleri olmamasına karşın, tutkuyla, özveriyle bağlı oldukları mesleklerinden çıkarılan bu meslektaşlarımızın bir an önce eski görevlerine dönmeleri gerektiğini bir kez daha gözler önüne sermektedir. Barış bildirisinin içeriğine ve ifade tarzına katılsak da katılmasak da, bu doğrultuda bir çağrıda bulunmak sadece akademik topluluğun değil, masumiyet (suçsuzluk) karinesi başta olmak üzere hukukun üstünlüğüne inanan bütün demokratik güçlerin başat bir görevi olmalıdır. Bu ve akademik/toplumsal yaşama ilişkin diğer haksız uygulamalar konusunda sessiz kalmak, en başta üniversitemizde olmak üzere, özgürlüklerin ve insan haklarının, sınırlarının nerede duracağı belirsiz bir şekilde daralmasına yeşil ışık yakmak anlamına gelecektir.

Kitaptaki 14 öykü, KHK’larla işten atılma sürecinin “yargısız bilim kıyımı” nitelmesini fazlasıyla hak ettiğini açıkça ortaya koymakla birlikte, bu kıyımın çok önemli ancak sadece küçük bir bölümünü oluşturuyor. Diğer öykülerin de yazılması, yaşananların en azından bireysel ve toplumsal hafızalardan silinmeden muhafaza edilmesi, akademik özgürlük ve bütünüyle üniversite tarihimiz açısından son derece önemlidir.

Son Notlar

1. Bu paragraftaki sayısal veriler için bkz. <https://barisicinakademisyenler.net/node/314>.
2. Dava açılan imzacı sayısı 348’e ulaşırken, 15 kararın 13’ünde hükmün (15 ay hapis cezası) açıklanmasının geriye bırakılmasına, ikisinde ise davalıların bu yönde bir talebi olmaması üzerine 15 ay hapis cezası verildi.
3. Fikret Şenses, Üniversiteme Dokunma, *Cumhuriyet*, 24 Mart 2017.